

**Питання реорганізації
державних підприємств:
дисонанси з міжнародним
законодавством**

Економічне законодавство України є одним із наймінливіших у світі. Українське законодавство змінюється і доповнюється як через вплив об'єктивних економічних законів, так і через суб'єктивні потреби суспільства, а то й суб'єктивні інтереси окремих осіб чи їх груп, наближених до державних органів, що приймають закони або підзаконні акти.

- Чергові вагомі зміни українського законодавства, яким регулюються відносини у сфері економіки, відбулися зовсім нещодавно.

9 січня 2025 року було прийнято, а 28 серпня 2025 року введено в дію Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» (Закон 4196-ІХ),

- який з 28 серпня 2025 року призвів до скасування чинності ГК України;
- започаткував процес обов'язкової реорганізації усіх суб'єктів господарювання, утворених в організаційно-правовій формі підприємств;

- заборонив утворення нових суб'єктів господарювання в організаційно-правовій формі підприємства;
- започаткував скасування похідних від права власності правових режимів майна суб'єктів господарювання – права господарського відання (для комерційних суб'єктів господарювання) і права оперативного управління (для непідприємницьких суб'єктів господарювання).

На основі частини першої статті 14
Закону 4196-ІХ не пізніше 28 лютого
2026 року

- усі державні підприємства, а також підприємства, єдиним учасником (засновником) яких є територіальна громада (територіальні громади), повинні були прийняти рішення про ліквідацію і або зникнути, або розпочати процес реорганізації.

Організаційно-правова форма підприємства не була найбільш поширеною у правовому полі України

- Проте усе одно у державі нараховувалося десятки тисяч підприємств.
- Сотні нормативних актів України
- тисячі разів прямо вказують на підприємства і врегульовують у більшій чи меншій мірі окремі елементи їх правового статусу.

Термін «підприємство» часто застосовується як синонім або заміник терміну «суб'єкт господарювання», «суб'єкт підприємницької діяльності», «суб'єкт економіки», «суб'єкт бізнесу», «юридична особа» тощо.

Термін «підприємство» зустрічається у Конституції України:

- у статтях 46, 78, 103, 120 – термін «підприємство»;
- у статті 86 – термін «підприємство» зустрічається двічі;
- у статті 37 – зустрічається термін «державні підприємства»;
- у статтях 142 і 143 – термін «комунальні підприємства».

Організаційно-правова форма підприємства не є універсальною і найбільш зручною для ведення бізнесу та некомерційної господарської діяльності.

- Аргументами на користь ліквідації організаційно-правової форми підприємства було названо їх застарілість та вимоги міжнародних організацій.
- Проте ця форма до сьогодні поширена у міжнародних актах.

У Декларації ОЕСР про міжнародні
інвестиції та багатонаціональні
підприємства 1976 року
(англ. Declaration on International
Investment and **Multinational
Enterprises**)

- зустрічається термін не «компанія», а «підприємство».

термін «підприємство» зустрічається

- у Керівних принципах ОЕСР для **багатонаціональних підприємств** 2000 року
- (англ. Decision of the Council on the Guidelines for **Multinational Enterprises** on Responsible Business Conduct);
- в оновлених Керівних принципах ОЕСР з корпоративного управління на **підприємствах** державної форми власності 2024 року
- (англ. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned **Enterprises**).

У тексті Настанови ОЕСР стосовно процедур належної перевірки у практиці відповідального ведення бізнесу 2018 року

- в україномовному варіанті використовується термін «МНК», що розшифровується як «міжнаціональна компанія»,
- а в англomовному варіанті «MNE», що розшифровується як «Multinational Enterprise».

18 лютого 2020 року було прийнято

- Директиву Ради (ЄС) 2020/285 про внесення змін до Директиви 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість стосовно спеціальної схеми для **малих підприємств** та Регламенту (ЄС) № 904/2010 щодо адміністративної співпраці та обміну інформацією з метою моніторингу правильного застосування спеціальної схеми для **малих підприємств**;
- Council Directive (EU) 2020/285 of 18 February 2020 amending Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax as regards the special scheme for **small enterprises** and Regulation (EU) No 904/2010 as regards the administrative cooperation and exchange of information for the purpose of monitoring the correct application of the special scheme for **small enterprises** (Text with EEA relevance). *Official Journal of the European Union*. ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2020/285/oj>

17 жовтня 2023 року було прийнято

- Делеговану директиву Комісії (ЄС) 2023/2775 від 17 жовтня 2023 року про внесення змін до Директиви Європейського Парламенту та Ради 2013/34/ЄС щодо коригування критеріїв розміру для мікро-, малих, середніх та великих **підприємств** або груп.
- Commission Delegated Directive (EU) 2023/2775 of 17 October 2023 amending Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards the adjustments of the size criteria for micro, small, medium-sized and large **undertakings** or groups. (Text with EEA relevance). *Official Journal of the European Union*. ELI: http://data.europa.eu/eli/dir_del/2023/2775/oj

За цією Директивою

- На основі даних Євростату Комісія запропонувала скоригувати порогові значення, визначені в пунктах 1–7 розділу 3 Директиви 2013/34/ЄС, збільшивши їх на 25% та округливши в більшу сторону. Нові порогові значення, встановлені Директивою, такі:
- Based on Eurostat data, the Commission proposed adjusting the thresholds defined in Section 3, paragraphs 1 to 7, of Directive 2013/34/EU by increasing them by 25% and rounding them up. The new thresholds established by the Directive are the following:

- (i) для **мікропідприємств**:
- • загальний баланс: 450 000 євро (раніше 350 000 євро)
- • загальний чистий обсяг продажів та доходів від діяльності: 900 000 євро (раніше 700 000 євро)

- (i) for **micro- undertakings**:
- total balance sheet: €450,000 (previously €350,000)
- total net sales and performance revenues: €900,000 (previously €700,000)

- (ii) для **малих підприємств**:
 - • загальний баланс: 5 000 000 євро (раніше 4 000 000 євро)
 - • загальний чистий обсяг продажів та доходів від діяльності: 10 000 000 євро (раніше 8 000 000 євро)
- (ii) for **small undertakings**:
 - total balance sheet: €5,000,000 (previously €4,000,000)
 - total net sales and performance revenues: €10,000,000 (previously €8,000,000)

- **(iii) середні та великі підприємства:**
- • загальний баланс: 25 000 000 євро
(раніше 20 000 000 євро)
- • загальний чистий обсяг продажів та доходів від діяльності: 50 000 000 євро
(раніше 40 000 000 євро)

- **(iii) medium and large undertakings:**
- total balance sheet: €25,000,000
(previously €20,000,000)
- total net sales and performance revenues:
€50,000,000 (previously €40,000,000)

Наведене вказує на те, що не могли ані органи ЄС, ані структури інших міжнародних організацій вимагати від України скасувати організаційно-правову форму підприємства,

- та вимоги Закону 4196-ІХ слід виконувати;
- тому для захисту приватних інтересів працівників підприємств, власників їх майна (якщо це не державні підприємства чи підприємства територіальних громад), членів їх родин, контрагентів та ін. слід обрати організаційно-правову форму, яка буде використана після реорганізації.

Економічне майбутнє людства орієнтуватиметься на корпоративні суб'єкти господарювання

- на товариства з обмеженою відповідальністю – переважно суб'єкти малого бізнесу;
- публічні акціонерні товариства – переважно суб'єкти великого бізнесу.
- Тобто організаційно-правова форма підприємства поступово зникла б із світової економіки і правової сфери.

ТОВ і ПАТ мають певні переваги і недоліки у своєму правовому статусі.

- в умовах монополізації світової економіки перехід до ПАТ, концернів, холдингів, ТНК відбувається у світі об'єктивно;
- логічно, щоб цей процес в Україні тривав еволюційно.

Сьогодні ситуація склалася таким чином, що українське законодавство про скасування організаційно-правової форми підприємств у певній мірі увійшло у дисонанс із міжнародним,

- стоїть на заваді потенційним і наявним суб'єктам господарювання обирати зручну організаційно-правову форму із багатоманітності можливих,
- а швидше – залишатися працювати у тій організаційно-правовій формі, у якій вони працювали раніше (формі підприємства).

Можна зробити окремі висновки:

- підприємство – не найкраща організаційно-правова форма суб'єкта господарювання, еволюційно за певний проміжок часу вона зникне;
- але законодавство України і міжнародне законодавство оперують цим терміном і передбачають функціонування суб'єктів господарювання у цій організаційно-правовій формі;

- термін «підприємство» досі в освітніх, наукових і практичних колах застосовується як синонім термінів «суб'єкт господарювання», «суб'єкт підприємницької діяльності», «суб'єкт економіки», «юридична особа» тощо;
- в умовах війни і припинення діяльності багатьох суб'єктів господарювання через різні причини мабуть недоречно було саме зараз позбавляти наявних і потенційних суб'єктів господарювання (особливо перших), користуючись принципом економічної багатоманітності, діяти саме у цій організаційно-правовій формі.

У сучасній ситуації можливі основні варіанти дій:

- призупинення окремих положень Закону 4196-ІХ до кінця війни і певного часу після її закінчення (як є прецедент щодо знання іноземної мови керівниками органів виконавчої влади);
- самостійне обрання організаційно-правової форми (найчастіше) ПАТ для середніх і великих підприємств або ТОВ для середніх і малих підприємств і реорганізація у ці форми.

Дякую за увагу!